

Ўзбекистон адабиёти ва санъати

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

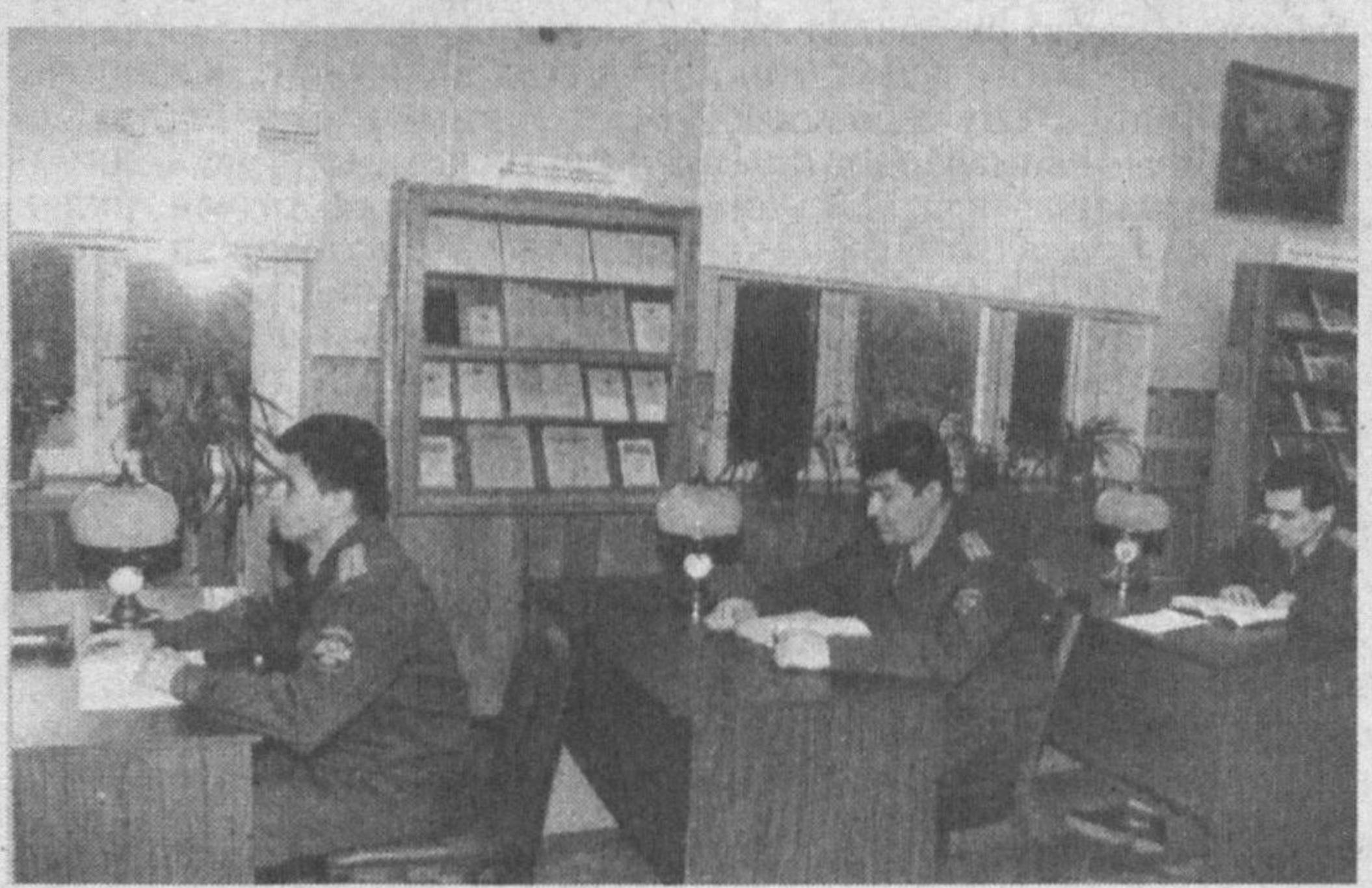
Haftalik gazeta • 1956 yil 4 yanvardan chiqa boshlagan • 2002 yil, 11 yanvar • N2-3 (3639)

ВАТАН – ОНА КАБИ МУҚАДДАС

Бу шунчаки ҳавойи гап эмас. Мен бу улгурор тўйғуни нафакат Куроли кучлар фахрийси, балки давр, тақдид тақозоси билан узқийиллар мобайнида кинидик коним тўкилган Она-Ватаним, саҳиҳ, меҳмондуст, фидойи халқим меҳрига зор бўлиб, узга юртларда мусоифирчиликнинг азоб-укубатларини чекиб, бу дониломон кунларга эсон-

номон етиб келган оддий ва баҳтли Инсон сифатида алоҳида фахру ифтихор билан хис этаман. Зеро, биз ҳарбий хизматда бўлган вактларда Ватан тушунчаси ниҳоятда мавхум ва ноаник эди. Биз нотаншиш маконда, оғир иқлими минтақаларда ҳарбий бурчни ўташга маҳбур эдик.

Истиклол туфайли туғилиб ўсган Она-Ватанимиз



«ШИРИН БУЛОҚ»

Ўзбекистон ва Козогистон тўрк маданий марказлари хамда «Синко СТЛ» студияси хамкорликда «Ширин булоқ» деб номланган мусикиали комедияни суратга олди. Фильмда Мико (Микаэл Афрас ўғли) ва гузам Моҳиизарининг (Элмира Сулаймонова) севги мажаролари орқали турк халқининг урф-одатлари, киз шаштиши ва тўй маросимлари намойиш этилган. Фильм сценарийиси асардаги бош рол ижрочиси Микаэл Афрас ўғли қаламига мансуб.

– Мен Ўзбекистонда туғилиб ўстганиман, – дейди Микаэл. – Милий урф-одатларимиз, ўзлигимизни сақлаб келаётганимиз – «Ширин булоқ»да ўз ифодасини топган. Асосий ролларни Ўзбекистон ва Козогистонда истикамат қилаётган турсанъаткорлари ижро этишган. Тақдимот маросими кеглан туркларнинг кувончини кўрсангиз эди. Ахир, юртдан айри холда ҳам ўз филимини яратиш ва уни томоша қилиш баҳтига мушарраф бўлиш хаммага ҳам насиб этмайди да. Барча итукларимизни Ўзбекистон

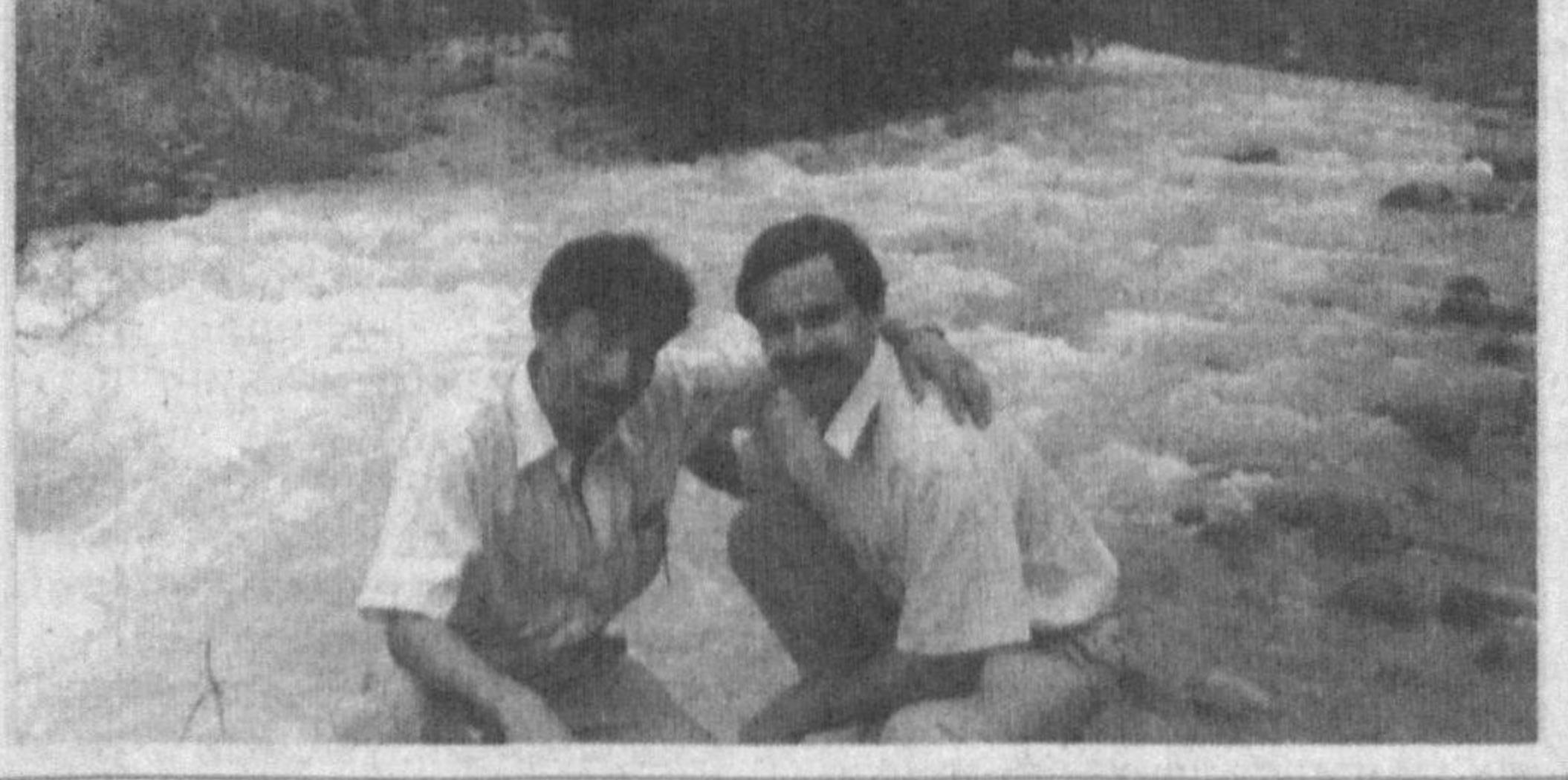
мустақиллиги шарофатидан, деб биласман.

«Ширин булоқ» ижодкорлари орасида ўзбек, турк ва қозоқ миллиатига мансуб санъаткорлар бор. Анирги, фильм асосан, икки дўст – Микаэл ва ўзбек ўғлони, фильм режиссёри Иброҳим Расулов.

Яни фильм

нинг саъй-ҳаракати билан яратилган. Улар Манон Уйғур номидаги Санъат институтida бирга таҳсил олганлар.

– Бунгача ҳам бади-



ДИККАНГИ ПРЕМЬЕРА БУГУН

Республика Киночилар уйидаги «Ўзбекфильм» киностудиясида яратилган

«ДИЛХИРОЖ»

бадий фильмнинг тақдимоти бўллади. Фильм сценарийини ёзувчи Эркин Аъзамов ва Юсуф Розиқов. Баш режиссёр – Юсуф Розиқов. Фильмдаги асосий ролларни таникли актёrlар Зикир Мухаммаджонов, Тўти Юсупова, Севинич Мўминова, Алишер Ҳамроев, Фарҳод Абдуллаев ва Фотих Жалолов ижро этган.

Яни ёил сўзи

Умр – оқар дарё... Ўтаверада экан. Янги асрнинг иккйилини ҳам кузатдик. Аммо 2001 йил кимлар гадир яши келган бўлса, ким учундир... Майли, дунёнинг дардини сийёсий шарҳхочилар айтсан...

Ўтган йил биз, рассомлар ҳаётидан қандай из колдири?

Асрнинг биринчи ийли Ўзбекистон Бадий академияси кўргазмалар залида «Рӯҳ ва хаён» деб номланган гўзал бир кўргазманинг очилиши билан бошланди. Кейин у бирордан кам бўлмаган кўргазмаларга уланилди кетди. «Наврӯз», ижодкор аёлларимиз-

БАРЧИНОЙНИНГ ЮТУГИ

Услепенский номидаги маҳсус мусика мактаб-интернатининг 3-сифирик ўйнусини Барчиной Кароматова Грецинидан. Перво шаҳрида ўтган пианино ижрочилиринган УП ҳалқаро танловинда катнашиб, фарҳару ўннинг етталади. Унинг мусикий қобилияти тан берган ҳакамлар ўйнади. Алишер Аксимов ижро этган кўшикли фильмга янада оғизлаплик баҳиш турди.

Адиба ҲАМРО кизи

ЭРК ҲАВОСИ

Биз ҳам Алломиши ҳайкали бирорга майдонга кўйилса, деб орзу қўйладик. Бирок, орзу қўйладигу, ўзимиз ҳам ишонмадик. Ҳозир миънлий қаҳрамонларимиз сийомлари муҳрланган танглар, Соҳибкорон Темурнинг маҳобатли хайкаллари, Жалолиддин Мангуберди, Алломишининг турли тасвирий жанрлардаги образлари, Темурий шаҳзодалар, маликалар образлари...

Мустақиллик дунёвий эркинлик ҳам берди тасвирий санъатга. Америка, Англия, Франция,

14-январ –
Ватан ҳимоячилари куни

Ватан – Она каби муқаддас,
Ватан – Она каби улуғдир.
Ватан ишқи бир-ла ҳамнафас
Инсон борки, баҳти тўлуғдир.

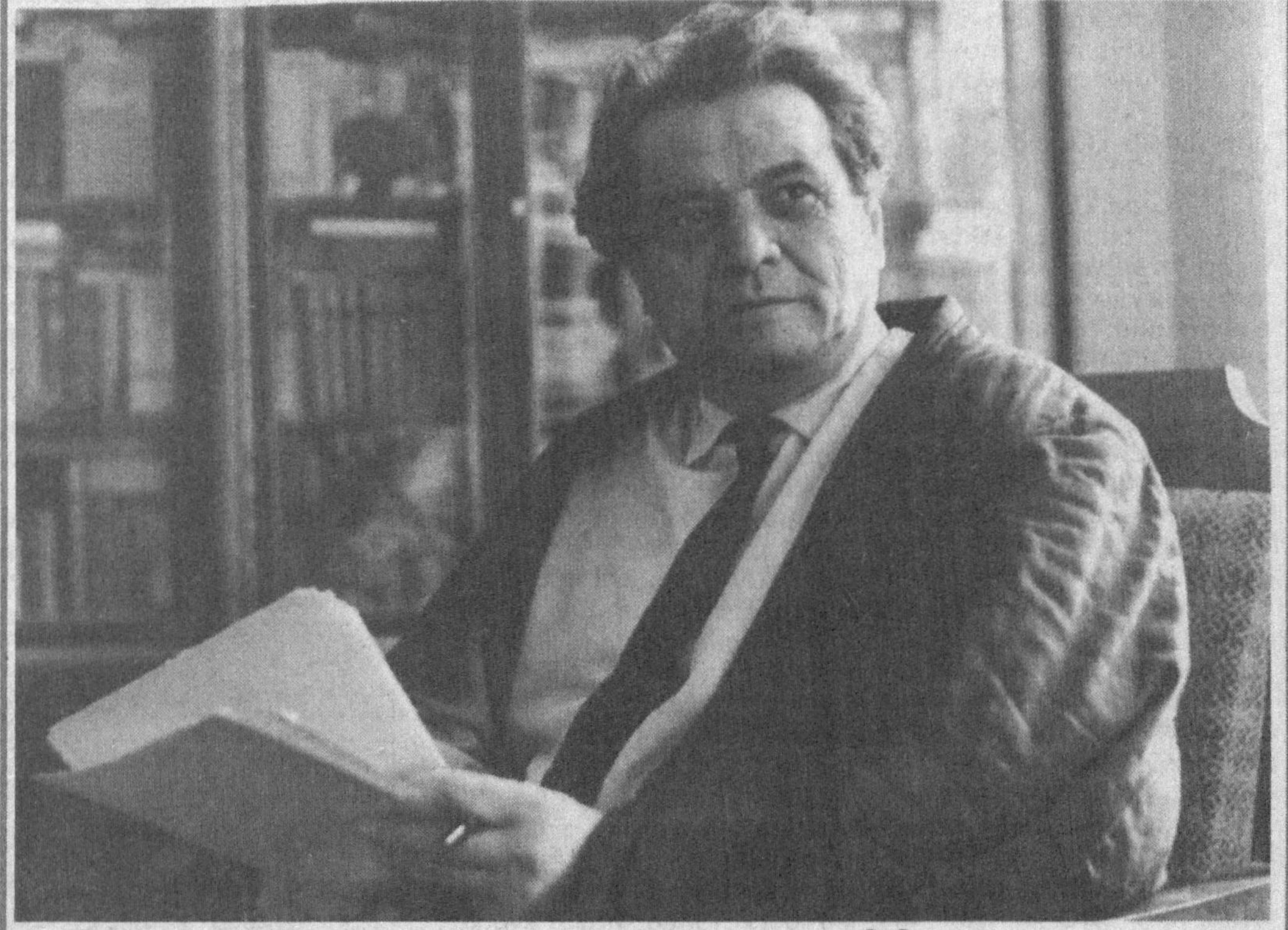
Ватан – кучли ҳимоя билан,
Чин эътиқод, чин foя билан!
Ватан учун кўксини қалқон
Килгувчи мард – чўнг қоя билан!

Эллинг асл содик фарзанди
Ватан учун жонин берадир!
Сўзда эмас, амалда, жангда
Конин тўкиб, кўкрак керадир!

ВАТАН! Қувон, сафда жанговар,
Жасур, марду майдонларинг бор.
Минг лашкарга битта ўзи тенг
Чайр навкар, посбонларинг бор.

Сарҳадларинг дахлсиз, ВАТАН,
Осмонингда бир зоғ учолмас!
Гулла, яшина, хур ўзбекистон,
Посбонларинг мудом ҳамнафас!

Искандар РАҲМОН



АБАДИЙ ЗАМОНДОШ

УЛУФ сиймоларнинг таваллуд санаси улар абадиятининг дастлабки лаҳзалирди. Агар шу мезон билан Ойбек сингари ўзбек халқининг мангултика даҳлор фарзандлари ҳаётитга назар ташласак, улар туғилган кун, айни пайтда, бутун тархларнинг мўтабар кунлари сирасидан киради.

Мусо Тошмуҳаммад ўғли Ойбек – XX аср ўзбек адабиётининг юксак чўйқиларидан бирни. У факат забардаст шоир, алиб, таржимон, тарихи, иқтисадчи ва адабётшунос олимигина эмас, балки, биринчи навбатда, мутафаккир сиймодир. Ойбекнинг ана шу сўнгти фазилати унинг бутун адабий ва илмий ижодини нурлантрири турди.

Ойбек – Чўлпон ва Абдулла Қодирин, Навон ва Пушин мактабида шаклланган адаби. У ўзбек адабиётининг миллий уғуларини ўзининг тинимсиз ижодий изланишлари билан беҳад кенгайтириди.

Чўлпон ва Қодирйарнинг буок адабий мероси ҳалқдан узоқлаштирилган йилларири ўзининг пороқ билан адабиётимизнинг бадиий кувватини, оҳанрабо кучини, гуманистик мөҳиятини баланд нурлайтири турди. Ҳатто, мустаҳдид тузум маълйиларни уни тирадан маҳрум этганларидан ҳам янги-янги асарларидан ҳалқининг руҳи-руҳ, кучита-куч бағишловчи булбул хонига янгар турди.

Ойбекнинг хасталик йиллари тўғрисида кўп ўтилган. Сўзлари ва ҳатто ўз кўли билан ёзиши баҳтидан маҳрум қилинади. Алиб қўнглида туғилган шеърлар, достон ва романларнинг кичик-кичик фаслларини Зарифаҳоним хизматидан қайтунинг қалар сайджалантириб турар, сўнг рафиқаси кўмагидаги қоғозга туширар эди. Ижодий жараённинг шундай машқатли кезларида у ўзи учун янги бир жанри топди. Бу – тўртлик эди. Ҳаста алибининг эрта билан туғилган тўртликни кечта қалар ўз бағрида омон-эсон сақлаб турниши осон эди.

Шунинг учун ҳам у ҳаётининг сўнгиги йилларидан ўтизига яқин ажойиб тўртликлар яратди. Бу тўртликларни ўқир экансиз, ҳаёт ва замон ҳақида, авлод ва ажодлар ҳақида, ўткичи ва бокий ҳақиқатлар ҳақида баҳс юртган хайёмана Ойбек кўз олдинизда қад кўтаради.

Ойбек 63 ёшида вафот этган. Унинг тўртликлари ҳам шу ёшга яқинлашиб қолган кезларидан ундан бир нур бор.

Ҳақиқат ва ахлоқ яқин тугишиш, ўзим, ўйла, умр ўтмаси бекор.

Ҳайёмана руబонийда шонирлар олдатада май

образи ёрдамида ахлоқий-фалсафий қарашларини ифодалаб келгандар.

Ойбек сингари ўзбек таржимонида қолгандарни қўйлаштирилган тўртликларни таънидлагандарни топсан, унинг муррабаби турди.

Бу тўртликларни топсан, унинг муррабаби турди.

Бу тўртликлар

Ким дегайлар даҳр аро қолди фалондин яхшили...

Захирiddин Мухаммад Бобур

Азиз сингилгинам! Фидойи ва саҳифиши кишилар биз учун бамисоли сув билан хаводай зарурлиги эндиликда хеч кимга сир эмас. Зеро, улар чандан-канича химматтисиз боёнларимиздан фаркли ўларок, жасорат, эътиқод, маънавияти ва аниқ, максадага эга инсонлар ҳам борлигини жамшидла мудом эслати турадилар.

Масалан, камина, 52 нафар етимиш тарбиялаган, аммо бирон-бир комусдан жой олмаган бир онани биламан. Албатта, ўша она бу савоб юмушни бирон бир мукофоти инжидида эмас, балки ички бир эътиқедан келиб чишиб кигланига аминман.

Гулсара, Сиз субхатларимизнинг бирита: «Бизгана яшаб ўтганларнинг меҳнати, кучи вужудимизда яшайди. Бинонбери, келажак авлод ҳам ўз навбатидан бизнинг меҳнатимиз, билим күнимиз ва ақлу идрокимиздан наф облиб яшасин. Шундагина наф ўз бурчимизни ҳалол адо этган бўламиш», – дедингиз.

Туғрида, ҳаёта доимо ўзин ёриши олмаган бирон-бир аъмолга шайд бўлиб яшаш керак. Инсон юксаклика интилган сарн янада барка-моллаши. Ана шу фикрдан менинг қалбим андак таскин топлади.

Шу ўринда негадир улуг санъаткор, пулнинг иблисони кучига ишонсан Чарли Чаплининг кизи Жеральдинага ёзган хати ёдга келади: «Шу мактуб билан бирга сенга тўйдиримаган чек юборишин. Канча тиласан, шунчага ёзиг олавер. Аммо иккни франк сарфлайдиган бўлсанг, учиччи чака сеники эмаслигини унтуя. Унинг франк шу пулга муҳтоҳ бўлган бирон-бир бегона кишига тегиши керак. Уйдай одамни дархол топасан. Факат ана шундай факри кишиларни кўришини жамиятни зарур асбоб-анжомлар сотиб олишингиз учун 200 мин сўм маблағ ахратди – бундан ортигини жамиятнинг маддий имкониятлари кўтармасди. Тўрмуш ўртогингиз Авазон Рахабов ва унинг акаси – кайногангиз Равшон Рахабов яқиндан кўмаклашиши. Киска фурсаатда ушбу маскан таҳт ҳолга келтирилди. 1999 йилнинг 5 октабридан Марказнинг очилиши маросими бўлди. Марказга кабул танлов асосида олиб бориши, 15 нафар ўтил-киз қабул

ИНСОНИЙЛИК САБОҚЛАРИ

«Санвикт» Ногирон болалар илми-тадқиқот бадиий маркази директори Гулсара Ражабовага мактуб

са сизнинг химматнингизга қойил қолганимдан Сизга Ойил ҳат билан мурожаат этишига қарор қилидим.

Гулсара, биламан, дастлаб иш олини билан ўрнидан кўчмади. Уч йил мұқаддам беш нафар аёл, шу жумладан, Сиз мазкур Марказни соглом ташкил этишига қарор бердиган. Бунга бирор ишонди. Кейинчи, кунаш майдонидага якка ўзининг колдингиз. Шу орада Бектемир туманининг «Ийик ота» жамоаси хўжалигини 50 нафар ногирон болаларнинг «Бўекларнинг жозибалимни» деган кўргазма-фестивали бўлиб ўтди. Сизни ўша тадбирга хакамлар аъзоси сифатида таклиф этиши. Сиз уларнинг мунглиниги ўзининг максади кўйигдиган. Шу орада кайини санъатни сенешанда кунлари ижарадиги автобусда олиб келинади. Ота-оналари билан истикомат қўлувчи ногирон ва соғлом болалар esa якшанба кунлари Марказда машшугултари ташкил этиб, уларни сотишдан тушган маблағ хисобига ўз-ўзинни ташминлашни бирор ривожлантиришни максад кўйигдиган.

«Кронис ДА» хусусий фирмаси директори Камила Кафтунова, Республика Соғлиниң сақлашасибаги музейида музейни озар қўйдиганни ва «Энгатта орзум» – болалар ўз таҳдирларини ўзлари яратасиди.

Гулсара, Сизга санъатни сенешанда кунлари көп келиши, хўжиянига олди.

Сиз ҳар этилмасн мумомлар хусусида тўхтаби, янги бинога, автобусга (ногирон бо-

ламодалар. Марказнинг ўзи ҳам хайрия маблағлари хисобига кун кўрти. Келгисида Марказ ўз максулотлари кўргазмасини ташкил этиб, уларни сотишдан тушган маблағ хисобига ўз-ўзинни ташминлашни бирор ривожлантиришни максад кўйигдиган.

«Кронис ДА» хусусий

firmasi direktori Kamila Kaftunova, Respublika Soғlining saqlashasibi muzeyida muzeyni ozar qoydiganini va «Engatta orzum» - bolalar uz tahdirlarini uzlari yaratasi.

Гулсара, Sizga sanъatni seneshanada kunlari kop keliishi, xojixaniya oredi.

«Kronis DA» xususiy

firma direktori Kamila Kaftunova, Respublika Soғlining saqlashasibi muzeyida muzeyni ozar qoydiganini va «Engatta orzum» - bolalar uz tahdirlarini uzlari yaratasi.

Гулсара, Sizga sanъatni

асарлари кўпгина баобур кўргазмаларда, масалан, Германия элчиносидаги, Олимпий шон-шурхати музейидаги намойиш клининци. Республика ёш томошабинлар театрида шахсий кўргазмаси бўлиб ўтди, катор асаларни Аддия вазирлиги биносидаги Инсон хўжуларни ўрганишга багишланган кўргазмадан, давлат Санъат музейидаги ташкил этилган кўргазмалардан ўрин олганлигини бу ерда куонов билан кайд этаман. Хусусан, немис бирор дарларимиз Павликенин бир неча асаларни сотиб олганларни айтмайсизи?

Гулсара, санъатни

санъатни

bagishlanagan k'urgazmadan, Davlat San'yat muzeyida tashkiil etilgan k'urgazmalaridan urin olganligini bu erda koonov bilan kaid etamani.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni

bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хусусан, nemis biror darlarimiz Pavlikeni bagishlanagan k'urgazmada b'oliq utmishdan x'ikoa.

Хазрат Низомиддин Мир Алишер Навоий мақом санъатини ҳам амалий, ҳам назарий ҳижратдан мұккамал білғанлықтунг назарий-ильмій асарлардан аён. Бұз ҳол, айни пайтада мұтафаккір месросын макомпен болған ғылыми түрлі масалаларини ұғраныңда мұхым манба хисобланады. Аслыда мақом олами Навоий бадий тафаккурининг, тेңән вә гүзәл руҳий оламининг ахралас тарқыбій қысметіді. Зеро, сөз мұлқи сұлтанныңған газалеті кабі, мақомлар ҳам күй садолары воситасыда таралған ҳырматлар уммонидір. Шу бойынан бұлса керак, Навоий газалларының мұтола күйлі завәк, олувчи мұхлис, одатда, мақомлары ҳам тинглашга мойил бўлади.

Донишманд шоир асарларда дур-

ўларок макомлар мусикасида ҳам тасаввұф ғоялары инькосос этилган. Бу борада ҳазрат Навоийнинг қўйидаги шеърлары мисралари ҳам диккатта сазовор:

**Эй Навоий, сен даги қылсанғ
тамағ сайри Ҳижоз,
Кил Ирек оханғы, тарх айлаб
Хурсон мен каби.
(«Навоид уш-Шаббоддан»)**

**Эй Навоий, то муқаррар қилдим
оханғы Ҳижоз,
Гах Иреку, гах Ажам сари
тараннум алайрам.
(«Хазойин ул-Маонийдан»)**

ифодаланған мұайян руҳий ҳолат кейинги байтлар давомыда изчел ривожланиб, пиорвардіца үзиншін аяк нұтқаларига этиб яқунланишида қўришимиз мүмкін. Бу услуг «Хамса», «Лисон ут-тайр» каби үйрек ҳажмли асарларда ҳам юқсак иsteъбод билан кўлланылади.

«Сабзай сайдёр» достонига асос бўлган адабий мавзу «шон-шаватли подшо, мохир овчи ва ишратпараст киши» сифатида тасвир этилган Бахром Гўр ҳаждаги асфона шеър ривоятларга бориб тақалади. Ҳамсачилик анъана-ларини юкори пардаларда давом этилган ҳазрат Навоий бу мавзуди тубдан талаблар даражасыда ривож топтириш максадиди ҳар бирига алоҳида-апоҳида мұккамал парда уюшмалари бириттирилган эди. Шунга биноан Дугоҳ шўбабси Ҳусайн макомиди, Сегоҳ шўбаси

улар Симурғни эмас, балки ҳар бир ишени Симурғ даражасыда (яни комиллик еришган холда) курди.

Шуниси диккатта сазоворки, «йўл» итиҳоси билан еришиладиган «янги сифат» гояси мақом пардаларида ҳам юзага келади. Бунга Шашмаком, Ҳорзым макомлари ва Фарғона-Тошкент мақом йўлларидаги «Дугоҳ», «Сегоҳ», «Чоргоҳ» номли наумуналар яққол мисол бўла олади. Дастреб жуда оддиги шаклларда бўлган «гоҳ» куй тузилемалари ўн иккимақом системасининг шўйбалари гурухидан ўрн олган бўлиб, уларни мумтоз талаблар даражасыда ривож топтириш максадиди ҳар бирига алоҳида-апоҳида мұккамал парда уюшмалари бириттирилган эди. Шунга биноан Дугоҳ шўбабси Ҳусайн макомиди, Сегоҳ шўбаси

ҲАЗРАТ НАВОИЙ ВА МАКОМ

дек сочилган мақом истилохлари шунчаки «лирик чекинчи» максадиди эмас, балки мұайян фикр-ғоянинг энг мұхим нұктаси тарзда намоён бўлади.

**Қадди ҳажринга торсанг нола,
Рост оханғы, эй Навоий туз.**

Ушбу байт мазмунини англаб олишда «рост» атамаси мұхим ўрин тутади. Машҳур ўн иккимақомдан бирининг номи бўлган бу атама тасаввұфда таракат йўли (рохи ростин) ҳам рамз этади. Шундан келиб чиққан ҳолда байт мазмунини қўйидагича шарҳлаш мумкин:

Айрилилдан (хирондан) дард чекувчи (ёки ёр аслига интилипчи) ошик таракат йўлига кирсан. Чунки бу йўл шу максадага элтувчиидир.

Энди, мақомлар кесимидағи «Рост»-ни назарда тулас, ушбу байтдан қўйидаги маъно келиб чиқади:

Эй ошик (Навоий) — «Навоий» сўзи тасаввұфда «ишик, қўйиси» маъносини ҳам англатади — агар сен ҳихрон азобда бўлсанг, Рост мақоми («Ҳакикатга элтувчи кўй») оҳангарларини туғиз. Чунки бу мақомдан садолланган кўй-оҳангарлар ошик қалғибра орому-ғибада ва балки, руҳияти юксалиб, истилган завқ ҳолатига ҳам еришиши мумкин. Рост мақомининг инсон руҳига бағиғи фавқулодда кучли хиссий тасир иштилиғи сабаблари эса энг аввало ундағы мұккамал пардалар уюшмаси ва шу ассоца кўй-оҳангарларини мұайян ривожланиши улуси билен тасвиғланади. Шу сифатлары биситос Рост кўйи мақтогва сазовор бўлса керак:

**Сўзда, Навоий не десанг чин
дегил,
Рост наво нағмага таҳсин
дегил.**

Бу каби байтларнинг қиммати то- мони яна шундаки, уларнинг мазмуни

**Эй муганий, тут Ирек охангио
кўргуз Ҳижоз
Ким Навоий хотири бўймиш
Хурсондин малуу.
(«Бадоеъ ул-бидоя»дан)**

Мисраларда келган ба бир неча маъ- ноларни ифодаловчи «Ҳижоз» ва «Ирек» мақомларининг номлари «очкин» янглиг аҳамият- га эга:

Ҳижоз, маълумки, мұккадас Маккан Мұхакрамма ва Мади- на Мұнавварда шаҳарлари жойлашган ҳудудни аংগতас, Ирек — мамлакат номига ишора. Ушбу номларнинг ўзаро нисбати улға ҳақсафарига ташбех этилади. Бунда Ҳижоз — сафардан қўлан- ган асосий мақсад тимсоли, Ирек эса шу максадга олиб борувчи олис йўл размий сифатида келади. Зеро, Навоий замонларида Ҳижоз манзилига етишмок учун Ирек ҷўлларидан ўтилган. Демак, тақида шаҳарларда ҳам мұайян ранглар билан бирга ганлангандан ҳам алмашининг ҳақиқиятга кеърбап олди.

Ҳижоз, маълумки, мұккадас Маккан Мұхакрамма ва Мади- на Мұнавварда шаҳарлари жойлашган ҳудудни аংগতас, Ирек — мамлакат номига ишора. Ушбу номларнинг ўзаро нисбати улға ҳақсафарига ташбех этилади. Бунда Ҳижоз — сафардан қўлан- ган асосий мақсад тимсоли, Ирек эса шу максадга олиб борувчи олис йўл размий сифатида келади. Зеро, Навоий замонларида Ҳижоз манзилига етишмок учун Ирек ҷўлларидан ўтилган. Демак, тақида шаҳарларда ҳам мұайян ранглар билан бирга ганлангандан ҳам алмашининг ҳақиқиятга кеърбап олди.

Ҳижоз, маълумки, мұккадас Маккан Мұхакрамма ва Мади- на Мұнавварда шаҳарлари жойлашган ҳудудни аংগতас, Ирек — мамлакат номига ишора. Ушбу номларнинг ўзаро нисбати улға ҳақсафарига ташбех этилади. Бунда Ҳижоз — сафардан қўлан- ган асосий мақсад тимсоли, Ирек эса шу максадга олиб борувчи олис йўл размий сифатида келади. Зеро, Навоий замонларида Ҳижоз манзилига етишмок учун Ирек ҷўлларидан ўтилган. Демак, тақида шаҳарларда ҳам мұайян ранглар билан бирга ганлангандан ҳам алмашининг ҳақиқиятга кеърбап олди.

Ҳижоз, маълумки, мұккадас Маккан Мұхакрамма ва Мади- на Мұнавварда шаҳарлари жойлашган ҳудудни аংগতас, Ирек — мамлакат номига ишора. Ушбу номларнинг ўзаро нисбати улға ҳақсафарига ташбех этилади. Бунда Ҳижоз — сафардан қўлан- ган асосий мақсад тимсоли, Ирек эса шу максадга олиб борувчи олис йўл размий сифатида келади. Зеро, Навоий замонларида Ҳижоз манзилига етишмок учун Ирек ҷўлларидан ўтилган. Демак, тақида шаҳарларда ҳам мұайян ранглар билан бирга ганлангандан ҳам алмашининг ҳақиқиятга кеърбап олди.

Ҳижоз, маълумки, мұккадас Маккан Мұхакрамма ва Мади- на Мұнавварда шаҳарлари жойлашган ҳудудни аংগতас, Ирек — мамлакат номига ишора. Ушбу номларнинг ўзаро нисбати улға ҳақсафарига ташбех этилади. Бунда Ҳижоз — сафардан қўлан- ган асосий мақсад тимсоли, Ирек эса шу максадга олиб борувчи олис йўл размий сифатида келади. Зеро, Навоий замонларида Ҳижоз манзилига етишмок учун Ирек ҷўлларидан ўтилган. Демак, тақида шаҳарларда ҳам мұайян ранглар билан бирга ганлангандан ҳам алмашининг ҳақиқиятга кеърбап олди.

Ҳижоз, маълумки, мұккадас Маккан Мұхакрамма ва Мади- на Мұнавварда шаҳарлари жойлашган ҳудудни аংগতас, Ирек — мамлакат номига ишора. Ушбу номларнинг ўзаро нисбати улға ҳақсафарига ташбех этилади. Бунда Ҳижоз — сафардан қўлан- ган асосий мақсад тимсоли, Ирек эса шу максадга олиб борувчи олис йўл размий сифатида келади. Зеро, Навоий замонларида Ҳижоз манзилига етишмок учун Ирек ҷўлларидан ўтилган. Демак, тақида шаҳарларда ҳам мұайян ранглар билан бирга ганлангандан ҳам алмашининг ҳақиқиятга кеърбап олди.

Ҳижоз, маълумки, мұккадас Маккан Мұхакрамма ва Мади- на Мұнавварда шаҳарлари жойлашган ҳудудни аংগতас, Ирек — мамлакат номига ишора. Ушбу номларнинг ўзаро нисбати улға ҳақсафарига ташбех этилади. Бунда Ҳижоз — сафардан қўлан- ган асосий мақсад тимсоли, Ирек эса шу максадга олиб борувчи олис йўл размий сифатида келади. Зеро, Навоий замонларида Ҳижоз манзилига етишмок учун Ирек ҷўлларидан ўтилган. Демак, тақида шаҳарларда ҳам мұайян ранглар билан бирга ганлангандан ҳам алмашининг ҳақиқиятга кеърбап олди.

Ҳижоз, маълумки, мұккадас Маккан Мұхакрамма ва Мади- на Мұнавварда шаҳарлари жойлашган ҳудудни аংগতас, Ирек — мамлакат номига ишора. Ушбу номларнинг ўзаро нисбати улға ҳақсафарига ташбех этилади. Бунда Ҳижоз — сафардан қўлан- ган асосий мақсад тимсоли, Ирек эса шу максадга олиб борувчи олис йўл размий сифатида келади. Зеро, Навоий замонларида Ҳижоз манзилига етишмок учун Ирек ҷўлларидан ўтилган. Демак, тақида шаҳарларда ҳам мұайян ранглар билан бирга ганлангандан ҳам алмашининг ҳақиқиятга кеърбап олди.

Ҳижоз, маълумки, мұккадас Маккан Мұхакрамма ва Мади- на Мұнавварда шаҳарлари жойлашган ҳудудни аংগতас, Ирек — мамлакат номига ишора. Ушбу номларнинг ўзаро нисбати улға ҳақсафарига ташбех этилади. Бунда Ҳижоз — сафардан қўлан- ган асосий мақсад тимсоли, Ирек эса шу максадга олиб борувчи олис йўл размий сифатида келади. Зеро, Навоий замонларида Ҳижоз манзилига етишмок учун Ирек ҷўлларидан ўтилган. Демак, тақида шаҳарларда ҳам мұайян ранглар билан бирга ганлангандан ҳам алмашининг ҳақиқиятга кеърбап олди.

Ҳижоз, маълумки, мұккадас Маккан Мұхакрамма ва Мади- на Мұнавварда шаҳарлари жойлашган ҳудудни аংগতас, Ирек — мамлакат номига ишора. Ушбу номларнинг ўзаро нисбати улға ҳақсафарига ташбех этилади. Бунда Ҳижоз — сафардан қўлан- ган асосий мақсад тимсоли, Ирек эса шу максадга олиб борувчи олис йўл размий сифатида келади. Зеро, Навоий замонларида Ҳижоз манзилига етишмок учун Ирек ҷўлларидан ўтилган. Демак, тақида шаҳарларда ҳам мұайян ранглар билан бирга ганлангандан ҳам алмашининг ҳақиқиятга кеърбап олди.

Ҳижоз, маълумки, мұккадас Маккан Мұхакрамма ва Мади- на Мұнавварда шаҳарлари жойлашган ҳудудни аংগতас, Ирек — мамлакат номига ишора. Ушбу номларнинг ўзаро нисбати улға ҳақсафарига ташбех этилади. Бунда Ҳижоз — сафардан қўлан- ган асосий мақсад тимсоли, Ирек эса шу максадга олиб борувчи олис йўл размий сифатида келади. Зеро, Навоий замонларида Ҳижоз манзилига етишмок учун Ирек ҷўлларидан ўтилган. Демак, тақида шаҳарларда ҳам мұайян ранглар билан бирга ганлангандан ҳам алмашининг ҳақиқиятга кеърбап олди.

Ҳижоз, маълумки, мұккадас Маккан Мұхакрамма ва Мади- на Мұнавварда шаҳарлари жойлашган ҳудудни аংগতас, Ирек — мамлакат номига ишора. Ушбу номларнинг ўзаро нисбати улға ҳақсафарига ташбех этилади. Бунда Ҳижоз — сафардан қўлан- ган асосий мақсад тимсоли, Ирек эса шу максадга олиб борувчи олис йўл размий сифатида келади. Зеро, Навоий замонларида Ҳижоз манзилига етишмок учун Ирек ҷўлларидан ўтилган. Демак, тақида шаҳарларда ҳам мұайян ранглар билан бирга ганлангандан ҳам алмашининг ҳақиқиятга кеърбап олди.

Ҳижоз, маълумки, мұккадас Маккан Мұхакрамма ва Мади- на Мұнавварда шаҳарлари жойлашган ҳудудни аংগতас, Ирек — мамлакат номига ишора. Ушбу номларнинг ўзаро нисбати улға ҳақсафарига ташбех этилади. Бунда Ҳижоз — сафардан қўлан- ган асосий мақсад тимсоли, Ирек эса шу максадга олиб борувчи олис йўл размий сифатида келади. Зеро, Навоий замонларида Ҳижоз манзилига етишмок учун Ирек ҷўлларидан ўтилган. Демак, тақида шаҳарларда ҳам мұайян ранглар билан бирга ганлангандан ҳам алмашининг ҳақиқиятга кеърбап олди.

Ҳижоз, маълумки, мұккадас Маккан Мұхакрамма ва Мади- на Мұнавварда шаҳарлари жойлашган ҳудудни аংগতас, Ирек — мамлакат номига ишора. Ушбу номларнинг ўзаро нисбати улға ҳақсафарига ташбех этилади. Бунда Ҳижоз — сафардан қўлан- ган асосий мақсад тимсоли, Ирек эса шу максадга олиб борувчи олис йўл размий сифатида келади. Зеро, Навоий замонларида Ҳижоз манзилига етишмок учун Ирек ҷўлларидан ўтилган. Демак, тақида шаҳарларда ҳам мұайян ранглар билан бирга ганлангандан ҳам алмашининг ҳақиқиятга кеърбап олди.

Ҳижоз, маълумки, мұккадас Маккан Мұхакрамма ва Мади- на Мұнавварда шаҳарлари жойлашган ҳудудни аংগতас, Ирек — мамлакат номига ишора. Ушбу номларнинг ў

